

Mevrouw J.W.E. Spies
Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Betreft

Reactie Bits of Freedom op consultatie voorstel Wet aanpassing Wob

Amsterdam

28 september 2012

Geachte mevrouw Spies,

Graag reageert stichting Bits of Freedom op het wetsvoorstel voor het aanpassen van de Wet openbaarheid van bestuur (hierna: Wob). Bits of Freedom deelt uw standpunt en is met u van oordeel dat de Wob aanpassing verdient. We zijn er van overtuigd dat met een aangepast voorstel de administratieve lasten voor de overheid kunnen worden beperkt zonder een inperking van de openbaarheid en waarmee bovendien tegemoet wordt gekomen aan de problemen die door verzoekers als Bits of Freedom ervaren worden. Bits of Freedom adviseert u daartoe de insteek van het voorstel Peeters over te nemen.

Ik licht dat graag hieronder toe. Daarbij zal ik eerst ingaan op het belang van een goed functionerende Wob en de ervaringen van Bits of Freedom met de huidige wet. Ik zal daarna ingaan op de gevolgen van uw voorstel om tenslotte suggesties te formuleren voor aanpassingen van uw voorstel.

Openbaarheid van bestuur is fundamenteel voor democratische samenleving

1. Een goed functionerende democratie heeft participerende burgers, journalisten en belangenorganisaties nodig. Dat is alleen maar mogelijk als zij vrij toegang hebben tot informatie die bij de overheid berust. Zonder de toegang tot informatie kan van invloed geen sprake zijn. Openbaarheid van bestuur is fundamenteel voor een democratische samenleving en de Wob draagt daarom bij aan het versterken van onze democratie en het verbeteren van de overheid. Het recht op toegang tot documenten bij de overheid is dan ook niet voor niets vastgelegd in onze Grondwet, in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

2. Het is evident dat de Wob in haar huidige vorm ontzettend belangrijk is voor een goede vorming en uitvoering van Nederlands beleid. Bits of Freedom heeft de laatste jaren regelmatig van deze wet gebruik gemaakt. Zij heeft daarmee zowel goed als slecht beleid, en uitvoering daarvan, kunnen aanwijzen.¹ In veel gevallen zijn nadien de geconstateerde problemen aangepakt, waarmee het nut van de wet is aangetoond.

In huidige situatie onvoldoende sprake van openbaarheid van bestuur

3. Tegelijkertijd ervaart Bits of Freedom helaas ontzettend veel knelpunten met de huidige Wob. Dat licht ik graag hieronder toe.
4. Hoewel de wet het uit eigen beweging verstrekken van informatie door de overheid stimuleert, wordt benodigde informatie vrijwel nooit verstrekt zonder dat een expliciet verzoek wordt gedaan. En als de overheid al uit eigen beweging informatie openbaar maakt, betreft dat vaak een selectie van documenten of een gekleurde samenvatting. Bits of Freedom moet daarom helaas regelmatig een beroep op de Wob doen om toegang te krijgen tot de ruwe documenten ten einde inzicht te verkrijgen in de werkelijk vorming en uitvoering van beleid. Dat stelt teleur.
5. Tevens wordt bijna geen enkel verzoek binnen de gestelde termijn van vier weken afgehandeld. Zelfs voor de afhandeling van de meest eenvoudige verzoeken wordt minstens vier weken uitgetrokken, terwijl de wet “zo spoedig mogelijk” vereist. Regelmatig gaat de bevestiging van ontvangst van het verzoek direct al vergezeld van een mededeling van verdaging. Verzoeken met een doorlooptijd van een half of soms zelfs een heel jaar, zijn geen uitzondering. In sommige situaties wordt zelfs, ondanks een ingebrekestelling, in zijn geheel geen beslissing genomen en rest Bits of Freedom niets anders dan het aanspannen van een beroepsprocedure.
6. De huidige wet laat bijzonder veel ruimte over voor het niet verstrekken van informatie. Regelmatig worden grote delen van documenten “gezwart” omdat er persoonlijke beleidsopvattingen in zouden worden geuit. Deze persoonlijke opvattingen hebben echter wel vaak betrekking op overwogen beleidsalternatieven en feiten. Door deze informatie niet, geanonimiseerd, openbaar te maken is de vorming van het beleid niet langer transparant. Daarnaast zijn bestuursorganen regelmatig van mening dat het belang van opsporing en vervolging van strafbare feiten zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid. Die afweging wordt vaak niet of onvoldoende gemotiveerd, waarmee ook nog eens sprake is van onbehoorlijk bestuur. Ook in zulke gevallen blijft Bits of Freedom

¹ Met een beroep op de Wob kon Bits of Freedom aantonen dat het beter is om afbeeldingen van seksueel misbruik te verwijderen dan te verbergen. Ook toonde Bits of Freedom aan dat het ministerie van Veiligheid en Justitie en opsporingsdiensten jarenlang de wettelijke regels en aanbevelingen rondom de vorderingen via het Centraal Informatiepunt Onderzoek Telecommunicatie negeerden. Ook werd na een beroep op deze wet duidelijk dat het ministerie van Veiligheid en Justitie afzag van een centrale databank voor het opslaan van verkeersgegevens van gebruikers.

geen andere weg dan die naar de rechter over.

7. Het feit dat Bits of Freedom regelmatig na het voeren van een bezwaarprocedure alsnog inzage in eerder geweigerde documenten verkrijgt toont bovendien aan dat bij de beoordeling van Wob-verzoeken regelmatig ernstig de plank wordt mis-geslagen. Na het aantekenen van bezwaar blijkt vaak dat de initiële inventarisatie van beschikbare documenten incompleet was, of dat informatie ten onrechte op basis van één van de wettelijke uitzonderingsgronden is achtergehouden.

Aanpassing wet noodzakelijk voor verbeteren transparantie

8. Op grond van het voorgaande acht Bits of Freedom een aanpassing van de wet noodzakelijk om er voor te zorgen dat er ook écht sprake is van openbaarheid van bestuur. Daarbij moet, waar mogelijk, ook de last van de overheid zoveel als mogelijk worden beperkt, maar wel op een wijze die geen nadelige invloed heeft op de toegankelijkheid van documenten.

Wetsvoorstel lost bestaande problemen niet op, maar creëert wel nieuwe

9. Het voorstel voor het aanpassen van de wet, zoals dat nu ter consultatie voorligt, biedt geen oplossing voor de belangrijkste problemen, maar introduceert wel nieuwe belemmeringen. Het voorstel geeft de overheid bijvoorbeeld alleen maar meer handvatten om niet te voldoen aan informatieverzoeken, en laat de beoordeling van deze verzoeken bovendien volledig over aan het bestuursorgaan waaraan het verzoek wordt gedaan. Dat is onacceptabel.
10. Het voorstel introduceert de mogelijkheid voor bestuursorganen om verzoeken eenvoudigweg als “kennelijk onredelijk” te bestempelen. Na dit oordeel mag het bestuursorgaan het verzoek naast zich neerleggen. Dit geeft bestuursorganen, in aanvulling op de vele uitzonderingsgronden in de huidige wet, nóg een mogelijkheid om informatie niet te verstrekken.
11. Als uw wetsvoorstel ongewijzigd van kracht wordt, kunnen ook omvangrijke verzoeken gedeeltelijk geweigerd worden. Het bestuursorgaan kan dan naar eigen inzicht vaststellen of er sprake is van een verzoek dat betrekking heeft op “informatie neergelegd in grote aantallen documenten” en mag vervolgens zichzelf beperken tot de verstrekking van “een representatief deel” daarvan. Dit botst met het uitgangspunt dat het aan de verzoeker is om te beoordelen welke informatie hij nodig heeft en hij geen belang hoeft te stellen. Uw voorstel vormt daarmee een onacceptabele beperking van het recht op informatie.
12. Onder uw voorstel hoeft een bestuursorgaan ook geen documenten te verstrekken die “naar hun aard primair bestemd zijn voor intern beraad”. Ook deze vage uitzonderingsgrond verdraagt zich niet met het uitgangspunt dat informatie berustend bij de overheid voor iedereen toegankelijk moet zijn en dat het aan de

verzoeker is om te beoordelen welke informatie voor hem relevant is zonder dat hij daarbij een belang hoeft te stellen.

13. Voor alle voornoemde nieuwe inperkingen geldt dat de beoordeling of het bestuursorgaan zich hier op kan beroepen, wordt neergelegd bij het bestuursorgaan dat de beslissing op het verzoek moet nemen. Het feit dat bestuursorganen regelmatig hun primaire besluiten moeten herzien bij een beslissing op bezwaar of bij een beroep, toont aan dat zij niet de aangewezen partij zijn om deze beoordeling te maken.

Inperking lasten kan door vergroten openheid en versterken transparantie

14. Bits of Freedom deelt uw mening dat onredelijk gebruik van de Wob schadelijk kan zijn en, waar dat mogelijk is, zoveel als mogelijk moet worden tegengegaan. Het is echter tegelijkertijd belangrijk om er voor te zorgen dat de transparantie niet nog verder wordt geschaad.
15. Het is onze overtuiging dat de Wob zodanig aangepast kan worden dat de lasten bij de overheid kunnen worden ingeperkt zonder dat sprake is van een verdere afkalving van de beoogde transparantie, terwijl tegelijkertijd het probleem van onredelijk gebruik wordt aangepakt. Bits of Freedom is enthousiast over het voorstel van voormalig Tweede Kamerlid Peeters.²
16. Dit voorstel zorgt voor een inperking van overheidslasten door openheid als uitgangspunt te hanteren. Het voorstel verplicht bestuursorganen om belangrijke documenten, zoals adviezen, jaarplannen, evaluaties en convenanten, uit eigen beweging openbaar te maken. De beschikbaarheid van deze informatie zal er toe leiden dat een deel van de Wob-verzoeken komt te vervallen. Ook dwingt het voorstel bestuursorganen tot een goede registratie van de documenten, waardoor langdurige zoektochten naar documenten naar aanleiding van verzoeken tot het verleden behoren. Wij gaan er vanuit dat dit door ambtenaren niet anders dan met gejuich zal worden begroet.
17. Het voorstel introduceert bovendien een onafhankelijke informatiecommissaris. Wanneer een bestuursorgaan van oordeel is dat een verzoeker kennelijk misbruik maakt van de Wob kan dat orgaan de commissaris gemotiveerd toestemming vragen om het verzoek op die grond af te wijzen. Bits of Freedom ziet niet in hoe u bezwaar zou kunnen hebben tegen een dergelijke insteek omdat, als verzoeken inderdaad onmiskenbaar onredelijk zijn, de commissaris het verzoek van het bestuursorgaan zal honoreren.

Bits of Freedom adviseert overname insteek van voorstel Peeters

18. Bits of Freedom adviseert u dan ook uw wetsvoorstel aan te passen en de insteek

² <http://nieuwewob.nl/wp-content/uploads/2012/04/EINDVERSIE-initiatiefwetsvoorstel-NieuweWob.pdf>

van het voorstel van Peeters over te nemen. We zijn er van overtuigd dat op die wijze de lasten van de overheid zoveel als mogelijk worden beperkt zonder dat ook sprake is van een inperking van de openbaarheid en waarmee bovendien wordt tegemoet gekomen wordt aan de door verzoekers ervaren problemen zoals wij die schetsten in deze brief.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Uiteraard ben ik graag bereid om het bovenstaande nader toe te lichten, mocht daaraan behoefte bestaan.

Hoogachtend,

Rejo Zenger